

OSNOVNOŠOLEC IN SAMOSTOJNOST

Vloga staršev in učiteljev

Otrokova samostojnost je ključen element njegovega razvoja. Samostojni otroci postanejo samozavestni, odgovorni in pripravljeni na izzive življenja. V določeni meri na samostojnost otrok vpliva opazovanje in primerjava z vrstniki (ko si otrok zaželi biti bolj samostojen). Prav tako je otrokova potreba po samostojnosti razvojno pogojena, in z odraščanjem pride čas, ko bo izrazil željo po večji samostojnosti. Imamo pa izjemno vlogo v pripravi na večjo samostojnost tudi starši in učitelji.

Raziskali bomo, kako starši in učitelji lahko pomagamo osnovnošolskim otrokom pri razvoju samostojnosti, ter si ogledali nekaj zanimivih dejstev, ki podpirajo to temo.

Vloga staršev

Starši igrajo ključno vlogo pri razvoju samostojnosti svojih otrok. Samostojnost lahko še okrepimo, če damo otrokom priložnost za odločanje. Otroci se učijo odločati tako, da jim dovolimo izbire in sprejemanje odločitev v razumnem okviru. Naj ne bo vedno vse vnaprej določeno. Če ima otrok na izbiro več možnosti, bo moral pretehtati opcije, o njih razmisliti in se odločiti na podlagi zbranih informacij. Če bo prehajal od lažjih do težjih "nalog" (npr. od izbire igre ali aktivnosti, preko izbire obroka, vse do izbire hobija ali aktivnosti, h kateri se zaveže za dlje časa), se bo postopno krepil v odločanju in s tem večal svojo samostojnost.

Naučimo jih reševati težave. Spodbujajmo otroke k iskanju rešitev za svoje težave in težave svojih vrstnikov (npr. otrok samo poišče rešitve oz. možnosti ukrepanja, ko izgubi knjigo iz šolske knjižnice, ali pa brez posredovanja staršev poskuša razrešiti prepir, ki je nastal med njim in vrstnikom).

Otrokom dodelimo določene naloge in odgovornosti, npr. domača opravila, s pomočjo katerih otrok razvije občutek za odgovornost, delovne navade, in seveda kasnejšo samostojnost. Doma poskusimo ne le s pričakovanjem, da otrok skrbi za svojo sobo, ampak naj prevzame skrb tudi za katerega od skupnih prostorov. Dober primer navajanja na odgovornost in samostojnost je tudi skrb za hišnega ljubljence.

Vloga učiteljev

Tudi učitelji lahko pomagata pri pripravi otrok na samostojnost. V prvi vrsti je to spodbujanje samostojnega učenja tako, da otroke naučite, kako se sami česa naučijo (sami pridejo do odgovora, ga poiščejo, se zanimajo, raziščejo), ter jim pomagata razvijati veščine za samostojno učenje.

Skupinsko delo pri pouku spodbuja sodelovanje in reševanje problemov, ki sta ključni kompetenci za samostojnost. Več dejavnosti v šoli je mogoče zasnovati v parih ali manjših skupinah, ni nujno, da vse predvidevajo individualno delo otroka.

Učitelji lahko pomagata učencem tudi pri postavljanju in sledenju ciljem, kar spodbuja disciplino in samostojnost. Tudi, če bodo ti cilji predvsem učni, se bodo otroci veliko naučili in to znanje prenesli na druga področja.

Posledice nezadostne samostojnosti otrok

Pomanjkanje samostojnosti pri otrocih ima lahko številne negativne posledice, ki se odražajo tako v njihovih najstniških letih kot tudi v odraslosti. Pogosto v tem smislu govorimo o naslednjem:

- Odvisnost od drugih. Otroci, ki se niso naučili samostojnosti, se lahko kasneje v življenju znajdejo v situacijah, kjer bodo odvisni od drugih tudi pri vsakodnevnih opravilih, odločitvah in reševanju problemov. To lahko vodi v občutek nemoči in zmanjšano samozavest.
- Oslabljen sposobnost odločanja. Živimo v času, ko je hitro in pravilno odločanje ena ključnih lastnosti, ki jih moramo imeti, da bi lahko preživeli. Pomanjkanje priložnosti za razvijanje sposobnosti samostojnega odločanja v zgodnejšem otroštvu lahko povzroči težave pri sprejemanju odločitev v najstniških letih in

- odraslosti: težko soočanje z življenjskimi izzivi in situacijami, kjer se je potrebno odločiti med več danimi možnostmi ter sprejeti posledice teh odločitev.
- Povečan stres. Samostojnost pri reševanju problemov in opravljanju nalog je pomembna za razvoj čustvene stabilnosti. Otroci, ki niso samostojni, se lahko počutijo nemočne in pod stresom, ko se soočijo z izzivi, ki zahtevajo samostojno reševanje.
- Slaba produktivnost. Osebe, ki niso razvile samostojnosti, se lahko soočajo s težavami pri organizaciji dela, upravljanju časa in izpolnjevanju svojih odgovornosti.
- Slabi odnosi. Pomanjkanje samostojnosti lahko vpliva na odnose z drugimi ljudmi, vključno s prijatelji, partnerji in sodelavci. Osebe, ki se ne znajo postaviti zase in se samostojno odločati, lahko postanejo podrejene ali pa se težko prilagajajo v medosebnih odnosih.
- Slaba samopodoba. Pomanjkanje samostojnosti lahko vodi v nizko samopodobo in občutek, da nismo sposobni skrbeti sami zase. To lahko vpliva na duševno zdravje posameznika in njegovo splošno (dobro) počutje.

Zanimivo

Po raziskavah Ameriškega združenja za samostojnost otrok (American Association for Children's Independence) naj bi samostojnost otrok v današnjem času dosegla najnižjo raven v zgodovini. Vse bolj so odvisni od staršev in odraslih skrbnikov.

Po podatkih OECD (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj) so države z visokim izobrazbenim standardom včasih manj usmerjene v razvoj samostojnosti otrok, kar pa lahko vpliva na njihovo prihodnjo uspešnost.

Razlogi, zakaj dodatno podpreti otrokovo čim večjo samostojnost

Podpiranje otrokove samostojnosti in spodbujanje k njej, je lahko v času, ko to počnemo, zamudno. Je lažje skuhati kosilo, ali naučiti otroka skuhati to kosilo? Kaj bo storjeno prej (in verjetno bolje)? Pomisliti pa je potrebno na srednjeročne in dolgoročne koristi, ki jih bo otrok imel od tega, če bo neko opravilo znal samozavestno in samostojno opraviti od začetka do konca.

Dejansko imajo otroci, ki razvijajo samostojnost že od zgodnjega otroštva, boljše možnosti za uspešno in zadovoljno življenje v odrasli dobi. Razvoj samostojnosti se

odraža na številnih področjih življenja in pomaga bolje obvladovati izzive, s katerimi se srečujemo. Morda nam bo lažje nameniti več časa na nek natrpan torek, da bi tudi takrat spodbudili otrokovo samostojnost, če razumemo, k čemu vsemu lahko to v prihodnje pripomore:

- Osebna odgovornost. Samostojni otroci se naučijo prevzemati odgovornost za svoja dejanja, odločitve in naloge. To jim pomaga pri obvladovanju finančnih obveznosti, upravljanju časa, vzdrževanju zdravega življenjskega sloga in skrbi za svoje potrebe.
- Socialne veščine. Samostojnost spodbuja razvoj socialnih veščin, kot so komunikacija, reševanje konfliktov, empatija in sodelovanje. To pomaga pri razvijanju kakovostnih medosebnih odnosov, tako v osebem življenju kot na delovnem mestu.
- Učni uspeh. Samostojni otroci so boljše pripravljeni za učenje, saj so sposobni samostojnega raziskovanja, postavljanja ciljev in organizacije šolskega dela. To vpliva na njihov učni uspeh in sposobnost učenja skozi vse življenje.
- Uspešnost v poklicu. Samostojnost omogoča večjo prilagodljivost na delovnem mestu, sposobnost samostojnega reševanja problemov, vodenja in odločanja. To lahko vodi do večje poklicne uspešnosti in lažjega napredovanja.
- Družinsko življenje. Samostojnost pomaga ljudem, da boljše skrbijo za svoje družine. Zmožnost načrtovanja, organizacije in sprejemanja odločitev vpliva na družinsko dinamiko in zadovoljstvo.
- Duševno zdravje. Samostojni ljudje so čustveno bolj stabilni, saj se počutijo sposobne obvladovati stresne situacije in težave, ki jih tudi obvladujejo.

Vse to poudarja pomembnost spodbujanja razvoja samostojnosti pri otrocih že od zgodnjega otroštva. To jim omogoča, da se boljše pripravijo na izzive in priložnosti, ki jih bodo srečali v odrasli dobi ter živijo bolj zadovoljno in uspešno življenje.

Kaj pravijo o samostojnosti raziskave?

Raziskave o odraščanju, kot je "National Longitudinal Study of Adolescent Health" (Add Health), kažejo, da samostojnost in odločanje v najstniških letih vplivata na psihološko dobro počutje in socialno integracijo v odrasli dobi. Mladi, ki so razvijali samostojnost, so imeli boljše rezultate v šoli, boljše zdravje in bolj zadovoljujoče odnose.

Statistični podatki o odhodu od doma kažejo, da se mladi, ki so razvili samostojnost, pogosto lažje odločijo za odhod od doma in prehod v samostojno življenje. Imajo večje možnosti za uspešen prehod v študentsko življenje, samostojno bivanje in zaposlitev.

Tudi mednarodni primerjalni podatki pogosto pokažejo povezavo med samostojnostjo otrok in njihovim kasnejšim uspehom v življenju. Države, kjer se spodbuja samostojnost in odločanje otrok, imajo pogosto višje ravni izobrazbe in boljše gospodarske kazalnike.

Študije na področju nevroznanosti so pokazale, da razvijanje samostojnosti in sprejemanje odločitev pomembno vpliva na razvoj možganov otrok. To vključuje razvoj kognitivnih funkcij, kot so razmišljanje, reševanje problemov in obvladovanje čustev.

Raziskave o učinkih različnih vzgojnih pristopov, kot so avtonomna vzgoja, metoda Montessori in svobodno učenje, so pokazale, da ti pristopi spodbujajo razvoj samostojnosti pri otrocih, kar ima pozitivne učinke na njihov celosten razvoj.

Priprava osnovnošolskih otrok na samostojnost je ključna za njihov uspešen razvoj in prihodnost. Starši in učitelji imamo pomembno vlogo pri spodbujanju teh veščin. Zakaj ne bi začeli že danes?